

Aciz Halinde Tasarrufun İptali Davası

*Av. Kenan FİLİZ**

Özet

Haciz ya da iflas yoluyla takibe geçen alacaklıların, alacaklarını tahsil edebilmeleri çok uzun sürebilmektedir. Bu süre zarfında borçlu mallarını kaçırabilmektedir. Bundan dolayı İcra ve İflas Kanunu, borçlunun malvarlığından alacaklı aleyhine yapmış olduğu bazı tasarruflar hakkında iptal davası açılabilmesine olanak tanımıştır. Aciz halinde yapılan tasarrufları Kanun 279.maddede saymıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tasarrufun İptali, Aciz Hali, Aciz Vesikası, Borçlu, Alacaklı*

Abstrach

It can take a very long time to collect their receivables when creditors starts executive proceedings or adjudication of bankruptcy proceedings. During this period, obligor may escape his property. Therefore the Enforcement and Bankruptcy Code, gives right to creditors to file an annulment action. The transactions made in insolvency stated in the code.

Keywords: *Cancellation Of Savings, Insolvency, Certificate Of Solvency, Obligor, Obligee*

Giriş

Tasarrufun iptali davaları borçlunun alacaklıyı zarara uğratmak amacıyla yapmış olduğu işlemlerdir. Borçlunun bütün malları aslında alacaklı için teminat niteliği teşkil eder. Yani alacaklı alacağına kavuşamadığı zaman yasalarımız alacaklıya bazı haklar tanır. Bu haklar neticesinde alacaklı alacağına kavuşabilir. İşte bu gibi durumlarda borçlu alacaklının alacağına kavuşamaması için, alacaklıyı zarara uğratmak için belli başlı tasarruflarda bulunabilir. Örneğin borçlu, malları kaçırmak suretiyle bir başkasına devredebilir. Konumuz olan aciz halinde tasarrufun iptali ise İcra ve İflas kanunu madde 279'da düzenlenmiştir. Ancak çalışmamıza önce genel olarak tasarrufun iptalini ve sonra iptale tabi tasarrufları, nam-ı müstearı ve aciz vesikasından bahsederek son olarak konum olan aciz halinde tasarrufun iptali açıklanmıştır.

*İstanbul Aydın Üniversitesi Özel Hukuk Yüksek Lisans Öğrencisi

A) GENEL OLARAK

Alacağını tahsil etmek için dava açan veya haciz ya da iflas yoluyla takibe girişen alacaklının, dava sonunda lehine alacağı ilamlı icraya koyup, borçlunun mallarını haciz ettirmesi ya da doğrudan doğruya ticaret mahkemesine başvurup iflasına karar alabilmesi yahut ilamsız haciz veya iflas yoluyla giriştiği takipte borçlunun mallarını haciz ettirmesi ya da iflasına karar alabilmesi için aradan uzun bir süre geçer¹.

Günümüzde de örnekleriyle çok karşılaştığımız üzere, borçlu haciz hakkına sahip alacaklının takibe geçmesinden veya malların iflas masasına girmesinden önce mallarını kaçırmak amacıyla hukuken geçerli bir şekilde bağışlamış veya satmış olabileceği gibi, muvazaalı işlemlere konu etmek suretiyle malvarlığının dışına çıkarmış görüntüsü de verebilir. Mesela, borçlu, mallarını yakın dereceden hısımlarına bağışlar veya mallarını onlara satıp devretmiş gibi işlem yapar veya alacaklılarından birini korumak için bazı mallarını borcuna karşılık olmak üzere o alacaklıya devreder. Bu gibi şaibeli tasarruflardan sonra, borçlunun alacaklıları, onun mallarını haczettirmek istedikleri zaman hiçbir karşılık, yani mal bulamazlar ve bu sebeple alacaklarının karşılığını elde edemezler.

Borçluların bu tasarrufları, herhangi bir kısıtlama söz konusu olmadığından, geçerlidir. Bu tasarruflar, yaptıkları takiplerle borçlunun başka mallarından alacaklarını alabildikleri ölçüde alacaklıları ilgilendirmez. Ancak, borçlunun başka mallarından alacaklarını karşılayamayan alacaklılara, bu tasarruflardan zarar gördükleri takdirde, onları korumak amacıyla, kanun koyucu tarafından iptal davası açma imkânı tanınmıştır. Borçlunun, özellikle kötü niyetli davranışlarla alacaklılarından mal kaçırmasına engel olmak için, kanun koyucu, geçici hukuki koruma olarak ihtiyati haczi kabul etmiştir. İhtiyati haciz kararı alınmamış olduğu için borçlu tarafından alacaklıların zararına işlemler yapılmış ise, borçlunun malvarlığından çıkardığı malların, adeta borçluya aitmiş gibi, tekrar alacaklıların alacaklarını elde etmesine tahsis edilmesi için iptal davası açma imkânı tanınmıştır².

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik güçlük ortamı, alacaklıların, borçlulara karşı, tasarrufun iptali davalarını çok daha fazla kullanmaları

¹Timuçin Muşul, İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Yayınevi, 3.Baskı, Ankara 2008, s.1280.

²Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Meral Sungurtekin Özkan/ Muhammet Özokes, İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Yayınevi, 3.Bası, Ankara 2016, s.599.

sonucunu doğurmuştur. Bunda kötü niyetli bazı borçluların, borçlarını ödememek için, mallarını alacaklının takibinden kaçırma gayreti kadar, alacaklılarında bütün borçluların aynı gayret içinde oldukları varsayımından hareketle, borcunu ödeyemeyen borçlunun her türlü tasarrufunu iptali kabil bir tasarruf olarak nitelendirme eğilimi içinde olması rol oynamıştır³.

Alacaklı tasarrufun iptali davasını kazanırsa, mal üçüncü kişi elinde iken satılır ve alacaklı alacağını malın bedelinden alır⁴.

Yani iptal davasına konu olan işlemler kural olarak maddi hukuk bakımından tamamen geçerli olan ve alacaklıları zarara sokan işlemlerdir⁵. Buna karşın maddi hukuk bakımından hükümsüz olan işlemler hakkında, iptal davası açılmasına gerek yoktur⁶.

İptal davasıyla, borçlunun üçüncü kişiyle yapmış olduğu ve alacaklısına zarar veren, kanun tarafından da uygun bulunmayan bazı işlemler, alacaklı bakımından iptal edilir. Aslında burada işlem tamamen geçersiz kılınmamaktadır. Şöyle ki, iptal davasını kazanan alacaklı, dava konusu malı borçlunun malıymış gibi haczettirip sattırır ve satış bedelinden alacağını alır. Şayet satıştan bir para artarsa, bu para da işlem tamamen geçersiz sayılmadığından borçluya değil, üçüncü kişiye verilir⁷.

Uygulamada, tasarrufun iptali davalarının büyük bir kısmının, bankaların “Genel Kredi Sözleşmesi” veya “Genel Kredi Taahhütnamesi” uyarınca kullandırdıkları kredilerin geri ödemelerinin zamanında yapılamaması üzerine, ihtiyati haciz kararı alınıp tatbik ettirilmesi ve ihtiyati haczi tamamlayan merasimden olmak üzere başlatılan icra takibinin semeresiz kalması halinde açıldığı görülmektedir⁸.

³Selçuk Öztekin, Prof.Dr.Ergun Önen’e Armağan, Tasarrufun İptali Davalarında Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar ve Yargıtay’un Bu Sorunlara İlişkin Uygulamaları, Alkım Yayınevi, İstanbul 2003, s.319.

⁴Hakan Albayrak, Tasarrufun İptali Davaları, <http://hakanalbayrak.blogspot.com.tr/2011/07/tasarrufun-iptali-davaları-2011-i-genel.html>, s.1.

⁵Talih Uyar, Tasarrufun İptali Davalarının Konusu, TBB Dergisi, S.78, 2008, s.288.

⁶Bilge Umar, Türk İcra İflas Hukukunda İptal Davası, Fakülteler Matbaası, 1963, s.16.

⁷Pekcanitez/ Atalay/ Sungurtekin/ Özekes, a.g.e., s.599.

⁸Muşul, a.g.e., s.1281.

B) İPTALE TABİ TASARRUFLAR

Kanun, borçlunun iptale tabi (iptal edilebilecek) tasarruflarını üç grup altında düzenlemektedir (İcra ve İflas Kanunu m.278-280). Bu maddelerde, iptal edilebilecek bütün tasarruflar tahdidi olarak sayılmış değildir. Kanun bazı iptale tabi tasarrufları saymış ise de, bu sayım tahdidi olmayıp, her grup tasarruf için genel bir tanımlama (veya tanımlamalar) yapılarak, hangi tasarrufların iptale tabi bulunduğu olaya, zamana ve şartlara göre (bu tanımlamalar dâhilinde) hâkimin takdirine bırakılmıştır⁹. Konuya ilişkin Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 1987 Tarih, 1987/380 E. ve 1987/872 Karar sayılı ilamında; *“Borçlunun aciz ya da iflasından önce yaptığı iptale tabi tasarrufları, üç grup altında ve İİK.nun 278, 279 ve 280. maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak, bu maddelerde iptal edilebilecek bütün tasarruflar, sınırlı olarak sayılmış değildir. Kanun, iptale tabi bazı tasarruflar için genel bir tanımlama yaparak hangi tasarrufların iptale tabi olduğu hususunun tayinini hakimnin takdirine bırakmıştır (İİK.md.281). Bu yasal sebeple de, davacı tarafından İİK.nun 278, 279 ve 280.maddelerden birine dayanılmış olsa dahi, mahkeme bununla bağlı olmayıp, diğer maddelerden birine göre iptal kararı verebilir.”*

İcra ve İflas Kanunu'nda borçlunun iptale tabi tasarrufları sayılmıştır. Bunlar; İİK.m.278'de belirtilen borçlunun ivazsız tasarrufları, İİK.m.279'da belirtilen borçlunun aciz halinde yapmış olduğu tasarruflar ve İİK.m.280'de belirtilen borçlunun zarar verme kastından dolayı iptale tabi tasarruflardır.

Bir tasarrufun yukarıda belirtmiş olduğumuz sebeplerden ötürü iptalinin istenebilmesi için, tasarrufun yapılmış olduğu zaman dilimi çok önem kazanmaktadır. Çünkü İİK.m.278-280 arasında belirtilen nedenlerden ötürü tasarrufun iptalini isteyebilmek için, tasarrufun, alacaklının alacağından doğumundan sonra yapılmış olması gerekir. Konuyu Yargıtay kararları ile örneklendirmek gerekirse; Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 1988/2561 E., 1988/3344 K. sayılı kararında; *“...Ancak, olayda aciz belgesinin alınmasının nedeni olan ilamsız icra takibindeki alacaklardan en eskisinin doğum tarihi ticari defter kayıtlarına göre 4.6.1984 tarihidir. Oysaki borçlu tasarrufu 27.4.1984 tarihi olup, borcun doğumundan önceye ilişkindir. Bu durumda, borcun doğumundan sonra borçlu tarafından yapılmış bir tasarruf bulunmadığından İİK.nun 278/1. maddesindeki şartları oluşmayan davanın reddi gerekmektedir... ”*

⁹Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, İcra ve İflas Hukuku, Yetkin Basımevi, 2.Baskı, Ankara ,2014, s.614.

İptal davası, muvazaa davası ile karıştırılabilir. Ancak iptal davası muvazaa davasından farklıdır. Çünkü iptal davasının konusunu oluşturan tasarruflar hukuken geçerli olup Kanun'da sayılmıştır. Muvazaada ise üçüncü kişileri aldatma yoluna gidilmek için bir işlem yapılır. Muvazaalı işlemler hakkında tasarrufun iptali davası açılıp açılmayacağı konusunda öğretilerde iki farklı görüş ileri sürülmüştür¹⁰. Hâkim görüşe göre muvazaalı işlemler hukuken geçersizdir; bu nedenle haklarında tasarrufun iptali davası açılmasına lüzum ve imkân yoktur¹¹.

Azınlıkta kalan görüşe göre ise, borçlu muvazaalı tasarrufları hakkında İİK m.277 ve devamında yer alan maddelere göre iptal davası ya da TBK. m.19¹² uyarınca muvazaalı işlemin hükümsüzlüğünün tespiti için tespit davası açabilir¹³.

Yargıtay 17.Hukuk Dairesi'nin 2014/20990 E. ve 2017/3853 K. Sayılı kararında; davalıların karı-koca olduklarını belirterek, temlik işleminin muvazaalı olması sebebiyle iptalini istemiş, ilk derece mahkemesi tarafından temlik tasarrufunun iptaline karar verilmiş ve Yargıtay tarafından da onanmıştır.

a)Özel Bir Dava Şartı Olarak Aciz Vesikası

Aciz vesikası, borçlunun kanuni yönden takip edilen alacağı ödemeye yeterli malı bulunmadığına dair icra dairesi tarafından verilen resmi belgedir.

¹⁰Cenk Akil, Tasarrufun İptaline Konu Olabilecek İşlemlerin Hukuki Niteliği, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, 2014, Yıl 1, S.1, s.82.

¹¹Akil, a.g.e.,s.82 ; Umar, B.: Türk İcra ve İflas Hukukunda İptal Davaları, İstanbul 1963, s. 17; Belgesay, M.R. ; İcra ve İflas Kanunu Şerhi, C. 2, İstanbul 1950, s.474; Ansay, S.Ş.; Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 5.B., Ankara 2013, s. 1397; Gürdoğan, B.; İflas Hukuku Dersleri, Ankara 1966, s.222; Ülkü, M.F.; İcra ve İflas Yasasında Düzenlenen İptal Davaları Arasındaki İlişki, MBD 1987, S.62-63, s.84; Muşul, İcra II, s.1496 vd. ; Üstündağ, İflas, s. 286; Karşı, A.; Yargıtay'ın 2000-2003 Yıllarında Yayımlanan İcra ve İflas Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı II-III, Eskişehir / 3-5 Ekim 2003, 1-2 Ekim 2004, Ankara 2007, s.189; Kuru/ Arslan/ Yılmaz, s.614; Üstündağ, S.; " Yargıtay'ın 2000-2003 Yıllarında Yayımlanan İcra ve İflas Hukukuna İlişkin Kararlarının Değerlendirilmesi" İsimli Tebliğe İlişkin Tartışmalar Kısmı, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı II-III, Eskişehir / 3-5 Ekim 2003, 1-2 Ekim 2005, Ankara 2007, s.211; Akşener, H.S.; İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları, İstanbul 2002, s.95; Aslan, K.; Hacizde İstihkak Davası, Ankara 2005, s.492 vd. ; Pekcanitez, H/Atalay, O./Sungurtekin Özkan, M./Özekes, M.; İcra ve İflas Hukuku, 10.B.,Ankara 2012, s.841 ; Erdönmez, s.86; Özkaya, E.; İnançlı İşlem ve Muvazaa Davaları, 5. B., Ankara 2013, s.997.

¹²TBK m.19 uyarınca; "Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır. Borçlu, yazılı bir borç tanınmasına güvenerek alacağı kazanmış olan üçüncü kişiye karşı, bu işlemin muvazaalı olduğu savunmasında bulunamaz."

¹³Akil, a.g.e., s.83.

Aciz vesikası, gerek takip hukuku ve gerekse maddi hukuk ile ceza hukuku bakımından bazı sonuçlar meydana getirir. Ancak, bu sonuçların doğabilmesi için alacaklıya koşullara uygun bir aciz belgesi verilmiş olmalıdır. Alacaklının aciz belgesi almak hakkı doğmuş ve fakat icra memurunca aciz belgesi düzenlenip alacaklıya verilmemişse, bu sonuçlar doğmaz. Ancak; İİK m. 105/I uyarınca borçlunun haczi kabil mallarına rastlamaması halinde düzenlenen haciz tutanağının İİK m.143'e göre aciz vesikası hükmünde sayıldığı durumlarda ayrıca aciz vesikası düzenlenmesine gerek yoktur¹⁴. Haciz tutanağının aciz belgesi sayılması için ya haczi kabil hiçbir malın bulunamaması ya da icra memuru tarafından takdir edilen kıymete göre haczi kabil malların alacağı karşılamaya yetmemesi gerekir¹⁵. Bu duruma örnek verecek olursak; Yargıtay 15.HD.'nin 1989/1-710 E., 1990/124 sayılı kararı şöyledir: "... İçeriği itibariyle bu haciz tutanağı İİK.nun 105.maddesinin 2.fıkrasında vurgulandığı üzere muvakkat aciz vesikası niteliğindedir. Bu niteliği gereği de alacaklıya tasarrufun iptali davasını açabilme olanağı sağlar...".

İptal davasının açılması için gerekli olan aciz vesikası özel bir dava şartıdır. Yani iptal davasının görülebilmesi aciz vesikasının bulunmasına bağlıdır. Ayrıca mahkeme, davacının aciz belgesine sahip olup olmadığını kendiliğinden gözetir¹⁶. Borçlunun haczi kabil mallarının borcu karşılamaya yetecek miktarda olmaması halinde tanzim edilen muvakkat aciz vesikası alacaklıya bir kayba uğrama tehlikesiyle karşı karşıya bulunduğu sürece iptal davası açma ve yürütme imkânını sağlayacak fakat alacaklı, kaybının kesin olduğunu ortaya koymadığı takdirde iptal davası reddedilecektir. Geçici vesikaya tanınan hak, söz konusu takipte bir kesin aciz vesikası elde edilemeyeceği anlaşıldığında son bulur¹⁷.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda değişiklik yapılmadan önce, Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununda ön inceleme olmadığı için aciz belgesi karar kesinleşinceye kadar mahkemeye sunulabilirdi. Ancak kanunda yapılan değişiklikler HMK ile getirilen ön inceleme müessesesi ile dava şartlarının tamamlanmasını zorunlu hale getirilmiştir. HUMK'taki

¹⁴Talih Uyar, Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası, TBB Dergisi, 2007, S.70, s.350. Selçuk Öztek, Borç Ödemeden Aciz Vesikası, İstanbul 1994.

¹⁵Cenk Akil, Yargıtay Kararları Işığında Tasarrufun İptali Davası Bağlamında Aciz Belgesi, Ankara Barosu Dergisi, 2014, S.3, s186

¹⁶ Akil, Aciz Belgesi, Ankara Barosu Dergisi, s.163; Kuru, İcra IV, s.3494.

¹⁷Kamil Yıldırım, Tasarrufun İptali Davasının İşlevi Bakımından Aciz Vesikası ile İlişkisi Hakkında Düşünceler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2009, S.2009, s.974.

uygulamayı Yargıtay’ın 15.HD.16.01.1996 – 7123/97 sayılı kararı ile aydınlatılacak olursak; “... Mahalli mahkemesinden verilen hükmün temyizen tetkiki davacı vekili tarafından istenmiş ve temyiz dilekçesinin süresi içinde verildiği anlaşılmış olmakla dosyadaki kâğıtlar okundu gereği konuşulup düşünüldü: Tasarrufun iptaline ilişkin olarak açılan dava mahkemece aciz belgesinin bulunmadığından bahisle reddedilmiştir. Gerçekten aciz belgesi iptal davalarında davanın görülmesi için şart ise de kararın kesinleşmesine kadar bu eksikliğin tamamlanması halinde dava şartı yerine getirilmiş olacağından ve davacı vekilinin temyiz dilekçesine eklediği belgeden bu icra takibi nedeniyle borçlu hakkında aciz belgesi alındığı anlaşıldığından mahkemece işin esasına girilerek hâsıl olacak sonuca göre bir karar verilmesini teminen kararın bozulması gerekmiştir...¹⁸”. Türk hukukunda aciz vesikasının bir dava şartı olduğu Yargıtay’ın ve doktrinde çoğunluğun kabul ettiği bir husus olduğu düşünülebilir. Bu durumda aciz vesikasının yokluğu ile dava şartının mevcut olmadığı düşüncesinden yola çıkılarak, dava esastan reddedilecektir. Ancak Yargıtay’ın bazı kararlarında, aciz vesikasını dava şartı saymakla birlikte, dava derdest iken dahi alınabileceği düşüncesi benimsendiği görülmektedir¹⁹.

b) Nam-ı Müstear

Sosyal ve ekonomik hayatta bazen sözleşme yapmak isteyen bir kimse de çeşitli düşünce ve hesaplarla o sözleşmenin tarafı olarak gözükmeyi istemez ve sözleşmede kendisi yerine bir başkasının yer almasını sağlar. Bu gibi durumlarda, sözleşmede yer almak istemeyen şahıs hesabına ve kendi adına işlem yapan kişi nam-ı müsteardır²⁰.

Borçlular nam-ı müstear durumunu meşru birtakım amaçlar için kullanabilecekleri gibi, alacaklılardan mal kaçırmak amacıyla da kullanabilirler. Borçluların nam-ı müstear durumunu mal kaçırmak için bir araç olarak kullanmaları halinde, alacaklıların başvuracağı yol tasarrufun iptali davası açmaktır. Görüldüğü gibi, tasarrufun iptali davası nam-ı müstear durumunun borçlularca kötü niyetle kullanılması halinde de gündeme gelmektedir²¹.

Nam-ı Müstear durumunda alacaklı bu durumu davada ispat etmekle

¹⁸Nazif Kaçak, Açıklamalı-İçtihatlı Tasarruf İptal Davaları, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Şubat 2006, s.149.

¹⁹ Yıldırım, a.g.e.,s.976.

²⁰Güray Erdönmez, Nam-ı Müstear ve Tasarrufun İptali Davaları, Bankacılar Dergisi, 2006, S.59,s.84.

²¹Erdönmez, a.g.e., s.85.

yükümlüdür. Yani borçlunun taraf olmadığı bir işlemde tasarrufun iptalinin istenebilmesi için, borçlunun işlemi yapan taraflar ile olan ilişkisini alacaklı ortaya koymalıdır.

C) ACİZ HALİNDE YAPILAN TASARRUFLAR

İİK.m.279’da üç grup halinde sayılan tasarruflar, borcunu ödemeyen bir borçlu tarafından, hacizden veya mal bulunamaması nedeniyle acizden veya iflasın açılmasından önceki bir yıl içinde yapılmış olmaları şartı ile iptale tabidirler. Bu bir yıllık dönem, borçlunun aciz halinde bulunduğu dönemdir. Aciz halinden maksat, borçlunun pasifinin aktifinden fazla olmasıdır. Bu bir yıllık dönemde borçlunun aciz halinde yapmış olduğu aşağıdaki tasarruflar batıldır:

- (1) Borçlunun teminat göstermeyi evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler,
- (2) Para veya mutat ödeme vasıtalarından gayri bir suretle yapılan ödemeler,
- (3) Vadesi gelmemiş borç için yapılan ödemeler,
- (4) Kişisel hakların kuvvetlendirilmesi için tapuya verilen şerhler.

Dört bent halinde sayılan tasarruflar, borcunu ödemeyen borçlu tarafından hacizden (İİK.m 86) veya haczedilecek mal bulunamaması nedeniyle acizden (İİK.m 105) veya iflasın açılmasından (İİK. m.165) önceki bir sene içinde yapılmış olmaları koşulu ile iptal davalarına konu olabilir. Bu bir yıllık süre, tasarrufun iptale tabi olup olmadığını saptamaya yarar; m.284’teki²² beş yıllık süre ise, iptal edilebilir tasarruf aleyhindeki davanın en geç hangi tarihte açılabileceğini gösterir²³.

Bu tasarruflardan istifade eden kimse borçlunun hal ve vaziyetini bilmediğini ispat eylerse iptal davası dinlenmez (İİK.m.279/ son fıkra)²⁴. Ancak borçlunun yaptığı tasarrufların iptal edilebilmesi için, borçlunun iyi niyetli veya kötü niyetli olması sonuca etkili değildir. Böyle olunca, üçüncü kişinin borçlunun kastını bilmesi aranmaz. Bu nedenle, üçüncü kişi, borçlunun zarar verme ya da kayırma kastını bilmediğini ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulamaz²⁵.

²²İcra İflas Kanunu Madde 284.- (Değişik: 18/2/1965 - 538/119 md.) İptal davası hakkı, batıl tasarrufun vukuu tarihinden itibaren beş sene geçmekle düşer.

²³Serdar Kale, Aciz Halindeki Borçlunun, Bir Veya Birkaç Alacaklısını Kayıran Hukuki Fiilleri Dolayısıyla İptal Davası, http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCitedergisi/prof.dr.ergun%20%C3%B6ner/9ar.g_r.serdar_kale.pdf, s.192.

²⁴Ömer Ulukapı, İcra ve İflas Hukuku, Mimoza Yayınları, Konya 2007, s.286.

²⁵Ali Güneren, Tasarruf İptal Davaları, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara 2008, s.372; Umar,B, İptal Davası, s.71; Uyar,T, İptal Davaları, s.91.

İpotek verme taahhüdü, ipotek gibi (MK m.856)²⁶ resmi şekle tabi bulunduğundan (BK .m.22)²⁷, evvelce resmi şekilde yapılmamış olan ipotek taahhüdü geçerli değildir. Bu nedenle, evvelce yapılmış ve fakat geçersiz olan ipotek taahhüdüne dayanarak, borçlunun taşınmazını sonradan ipotek etmesi, m.279/1'e göre iptale tabi değildir. İİK m.279/1 hükmü (hükümde açıkça yazılı olduğu gibi), mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler hakkındadır. Sonradan yapılan (gösterilen) rehin, m.279/1'e göre iptal edilince, yalnız rehin iptal edilir; o rehin ile temin edilen (mevcut) borç (alacak) geçerlidir. Alacaklı, bu alacağını borçludan (veya iflas masasından) teminatsız (adi) alacak olarak talep edilebilir²⁸.

Uygulamada sıkça karşılaşılan bir sorun da sürelerin hesaplanmasına ilişkindir. Süreleri hesaplarken dikkate alınması gereken husus, borçlunun fiili işlediği an değildir; kendisine karşı başlatılan icra takibinde icraya konu olabilecek malların mal varlığı dışına çıktığı andır. Mesela borçlunun taşınmazının satış işleminde dikkate alınacak zaman, taşınmazın satış sonrası tapuya tescilidir.

1) Borçlunun Teminat Göstermeyi Evvelce Taahhüt Etmiş Olduğu Haller Müstesna Olmak Üzere Borçlu Tarafından Mevcut Bir Borcu Temin İçin Yapılan Rehinler

Madde hükmünü biraz açmak gerekirse, borçlunun, tasarrufu iptale tabi bir yıllık süreden önce yaptığı borçlanma sırasında veya borçlanmadan sonra olup iptale tabi bir yıllık süreden önce bu borç için ileri bir tarihte vermeyi taahhüt ettiği teminatın, iptale tabi süre içinde verilmiş olması halinde bu teminat veya rehinle ilgili tasarrufun iptali istenemez. Buna karşın önceye ilişkin teminat taahhüdü bulunmayan borç için daha sonra bir yıllık iptal süresi içinde verilen teminat veya rehine ilişkin tasarruflar batıl sayılıp, iptali istenebilir²⁹. Yani borçlunun vadesi gelmemiş bir borcu, aciz halindeyken ödemiş ise, bu işlemin iptali istenebilmesi gerekmektedir³⁰.

Mevcut bir borç için rehin kurulması iptale tabi olduğundan, borçlunun yeni bir borcunu güvenceye kavuşturmak için rehin kurması bu maddenin kapsamı dışında kalır³¹.

²⁶Madde 856- Taşınmaz rehni tapu kütüğüne tescil ile kurulur. Kanunda öngörülen ayrı durumlarda saklıdır.

²⁷Madde 22- Sözleşmenin yazılmamış sayılan genel işlem koşulları dışındaki hükümleri geçerliliğini korur. Bu durumda düzenleyen, yazılmamış sayılan koşullar olmasaydı diğer hükümlerle sözleşmeyi yapmayacak olduğunu ileri süremez.

²⁸Kuru, a.g.e., s.617.

²⁹Kale, a.g.e., s.195.

³⁰Haşmet Sırrı Akşener, İcra ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları, Legal Yayıncılık, 2.Baskı, 2007, s.124.

³¹Talih Uyar, İcra ve İflas Hukukunda Aciz Halinde İken Yapılan Tasarruflardan Dolayı İptal, İstanbul Barosu

2) Borçlunun Para veya Mutad Ödeme Vasıtalarından Başka Bir Şekilde Yaptığı Ödemeler

Burada sadece para borçları söz konusudur. Nitekim İsviçre Kanununun Almanca metni; “*bir para borcunun ifası*”ndan bahsettiği halde, bizim Kanunumuzda sadece; “*ödemeler*” denilmekle yetinilmiştir³². Yani burada sadece para borçları için yapılan mutad olmayan ödemeler söz konusu ise iptal davası açma hakkı tanınır. Para borcu dışında yapılan ödemeler için açılacak tasarrufun iptali davası Kanunun 279. maddesi uyarınca değil, ancak 280. maddesi uyarınca açılabilir. Ancak bazen mutad ödeme kavramı karışıklığa yol açmakta, nelerin mutad ödeme sayılacağını mahkemenin atamış olduğu bilirkişi tayin etmektedir. Örneğin, esnaf için poliçe keşidesi normal bir ödeme şekli olmadığı halde, tacir için mutad sayılabilecektir³³.

Yargıtay 15.Hukuk Dairesinin 30.9.2003 tarih ve 2003/3452 E., 2003/4429 K. sayılı kararından da anlaşılacağı üzere, alacağa mahsuben yapılan tasarruf mutad ödeme kabul edilemez ve alacağa mahsuben satışların butlanına karar verilir.

İlgili Yargıtay kararı şöyledir: “... *Dava, İİK'nın 227 ve devamı maddeleri uyarınca açılmış tasarrufun iptali istemine ilişkindir. Davada, borçlu Ahmet'in banka hesaplarının kat edilmesinden sonra davalı Tuncer'e 8.10.1998 tarihinde, onun da 11.12.1998 tarihinde davalı M Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye devrettiği G, Tepecik köyünde bulunan 30, 31, 32, 34 parsel no'lu taşınmazların devrinin mal kaçırmak kasdıyla yapıldığı, her iki tasarrufun da iptaline karar verilmesi istenilmiştir. Davalı Tuncel vekili cevabında, bu taşınmazların satış bedellerini ödeyemediklerinden bizzat borçlu Ahmet'in talebi üzerine, alacaklısı bulunan M Tekstil Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye devrettiklerini bildirmiş, M A.Ş. vekili de cevabında alacağına mahsuben dava konusu 4 adet parseli devir aldığını beyan etmiş, borçlu vekilince tekrarlanıp, doğrulanmıştır. Görülüyor ki, Tuncer ve M AŞ'nin borçlunun durumunu bilerek, bedel ödemediği taşınmazları satın aldıkları, kendi ikrarlarıyla sabittir. Alacağa mahsuben yapılan tasarruflar anılan yasanın 279. maddesinin 2. fıkrası uyarınca mutad (olağan) ödeme vasıtası kabul edilmemektedir. Dairemizin süregelen uygulaması da bu yönde olup, alacağa mahsuben satışların butlanına karar verilmektedir...*”. Gerçekten de ilgili Yargıtay kararında borçlunun,

Dergisi, S.Mart-Nisan, 2014, s.445.

³²Umar, a.g.e.,s.71.

³³Saim Üstündağ, İflas Hukuku, Yaylacılık Matbaa, 8.Bası, İstanbul 2009, s.294.

borcunu para veya mutat ödeme vasıtası ile yapmadığı ve borcuna karşılık taşınmazlarını devretmesinin mutat ödeme vasıtası kabul edilemeyeceği şeklindeki yorumu doğru kabul edilmelidir. Zira taşınmaz devri mutat ödeme vasıtası kabul edilemez.

3) Borçlunun Vadesi Gelmemiş Borçları İçin Yapmış Olduğu Ödemeler

Aciz halinde bulunan borçlunun son bir yıl içerisinde vadesi gelmemiş borçları için yapmış olduğu ödemeler Kanun'un ilgili hükümleri uyarınca iptale tabidir. Bunu örneklendirecek olursak, borçlunun senedi vadesinden önce alacaklıya ödemesi iptale tabidir. Borcun ne borcu olduğu önemli değildir. Önemli olan; sadece borcun vadesinden önce ödenmiş olmasıdır.

Vadesi gelmeden ödenmiş olan borcun hacizden, acizden veya iflasın açılmasından önce vadesi gelse bile, yapılan ödeme gene iptale tabidir. Çünkü burada önemli olan, borcun ödendiği anda vadesinin gelmemiş olmasıdır³⁴.

Müeccele olan borç ister ifa yerine, ister ifa uğruna ödenmiş olsun iptal edilebilir. Borçlu önceden ödeme hakkına sahip olmakla beraber, buna mecbur olmadığı veya borcun bir kefaletle veya rehinle teminat altına alınmış olduğu veya borçtan bir iskonto yapılmış olduğu hallerde dahi ödeme iptal edilebilir. Buna mukabil borçlunun cari hesabına yapmış olduğu düzenli ödemeler, borcun vadeden önce ödenmesi olarak nitelendirilemez³⁵.

4) Kişisel Hakların Kuvvetlendirilmesi İçin Tapuya Verilen Şerhler

Şahsi hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi, bu hakların tapu kütüğüne şerhi ile sağlanır. Şerhin hukuki niteliği tartışmalı olmakla beraber, artık bir şahsi hakkın, şerh verilerek aynı hak derecesine yükseltilemeyeceği, fakat etkisi kuvvetlendirilmiş şahsi hak olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Şahsi haklardan ancak kanunda sayılı olanlar şerh edilebilecektir³⁶.

Tapu kütüğüne şerh edilebilecek olan haklar Medeni Kanununun 1009. maddesinde açıklanmıştır. Buna göre; "*Arsa payı karşılığı inşaat, taşınmaz satış vaadi, kira, alım, önalım, gerialım sözleşmelerinden doğan haklar ile şerhedilebileceği kanunlarda açıkça öngörülen diğer haklar tapu kütüğüne şerhedilebilir.*"

³⁴Kuru, a.g.e., s.617.

³⁵Kale, a.g.e., s.200.

³⁶Kemal Oğuzman-Özel Seliçi-Saibe Oktay Özdemir, Eşya Hukuku, Filiz Kitabevi, 12.Bası, İstanbul 2009, s.202.

Uygulamada; bu madde uyarınca, aciz halinde bulunan borçluların son bir yıl içinde yapmış oldukları taşınmazlara ilişkin satış vaadi sözleşmeleri, kira sözleşmeleri için tapu siciline işlettikleri şerhlerin iptali konusunda açılan davalara oldukça sık rastlanmaktadır.

Yargıtay'ın 15.HD. 15.5.2002 tarih ve 2002/1010 E., 2002/2526 K. sayılı kararında; "... Davada, 2.2.1999 ve 29.7.1999 günlü noterlikçe düzenlenen kira sözleşmesinin davacı alacaklı yönünden iptali istenmiştir.

Gerçekten, İcra ve İflas Kanununda iptale konu tasarrufların neler olduğu sınırlı olarak sayılmadığından, kural olarak alacaklıları zararlandırıcı her türlü hukuki işlemin iptali istenebilir. Bu cümleden olarak İİK'nun 279/4. maddesinin de kişisel hakların kuvvetlendirilmesi için bu sözleşme tapuya şerh edilmiş ise anılan şerhin iptalini de dava ettiği kuralı gereği kabul edilmelidir. Hal böyle olunca davanın şerhin iptali talebine hasren görülüp sonuçlandırılması gerekir. Mahkemece deliller toplanarak kira sözleşmeleri şerh edilmişse davanın bu şerhin iptaline yönelik esastan incelenerek karara bağlanması yerine yazılı şekilde reddi bozma nedenidir."

İlgili karardan da anlaşılacağı üzere Yargıtay alacaklıyı zarara uğratacak olup tapuya verilen şerh sebebiyle bozma kararı vermiştir.

Sonuç

Araştırmamızda, İİK.m.279'da düzenlenmiş olan aciz halinde tasarrufun iptali davasını açıklanmaya çalışılmıştır. Kanun metninden ve Yargıtay'ın ilgili kararlarından da anlaşılacağı üzere; alacaklıyı zarara uğratmak amacıyla yapılan her türlü tasarruf kanun koyucu tarafından engellenmeye çalışılmıştır. Bu yüzden Kanun alacaklıya tasarrufun iptali davası açma hakkı tanımıştır. Ancak şu unutulmamalıdır ki, alacaklının bu davayı açabilmesi için borcun, yapılan tasarruftan önce doğmuş olması gerekir. Aksi halde iptal davası açılabilmesi mümkün değildir. Ancak bu eleştirilebilir çünkü kişi, borç yükü altına girebileceği durumları önceden tahmin ederek, borç ilişkisi kurulmadan hemen önce tasarrufta bulunabilir, daha sonrasında bir başkası ile borç ilişkisi kurabilir. Bu gibi durumlarda Kanun'un borcun doğumu ile ilgili hükmü tarafımda doğru bir hüküm olarak görünmemektedir.

Kaynakça

- [1.] AKİL, Cenk; “Tasarrufun İptaline Konu Olabilecek İşlemlerin Hukuki Niteliği”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Yıl 1, Sayı 1, 2014.
- [2.] AKİL, Cenk; “Yargıtay Kararları Işığında Tasarrufun İptali Davası Bağlamında Aciz Belgesi”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 3, 2014.
- [3.] AKŞENER, Haşmet Sırrı; “İcra Ve İflas Hukukunda Tasarrufun İptali Davaları”, Legal Yayıncılık, İkinci Baskı, 2007.
- [4.] ALBAYRAK, Hakan; “Tasarrufun İptali Davaları”, [Http://Hakanalbayrak.Blogspot.Com.Tr/2011/07/Tasarrufun-İptali-Davaları-2011-İ-Genel.Html](http://Hakanalbayrak.blogspot.com.tr/2011/07/Tasarrufun-İptali-Davaları-2011-İ-Genel.Html)
- [5.] ERDÖNMEZ, Güray; “Nam-I Müstear Ve Tasarrufun İptali Davaları”, Bankacılar Dergisi, Sayı 59, 2006.
- [6.] GÜNEREN, Ali; “Tasarruf İptal Davaları”, Adalet Yayınevi, Birinci Baskı, Ankara 2008.
- [7.] KAÇAK, Nazif; “Açıklamalı-İçtihatlı Tasarruf İptal Davaları”, Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Şubat 2006.
- [8.] KALE, Serdar; “Aciz Halindeki Borçlunun Bir Veya Birkaç Alacaklısını Kayıran Hukuki Fiilleri Dolayısıyla İptal Davası”, http://dosya.marmara.edu.tr/huk/fak%C3%BCltergisi/prof.dr.ergun%20%C3%B6ner/9ar.g_r.serdar_kale.pdf
- [9.] KURU/ARSLAN/YILMAZ; “ İcra Ve İflas Hukuku”, Yetkim Basımevi, 28.Baskı, Ankara 2014.
- [10.] MUŞUL, Timuçin; “ İcra Ve İflas Hukuku” , Yetkin Yayınevi, 3.Baskı, Ankara 2008.
- [11.] OĞUZMAN/SELİÇİ/ÖZDEMİR; “Eşya Hukuku”, Filiz Kitabevi, On ikinci Bası, İstanbul 2009.
- [12.] ÖZTEK, Selçuk; “ Tasarrufun İptali Davalarında Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar Ve Yargıtay’ın Bu Sorunlara İlişkin Uygulamaları, Prof. Dr. Ergun Önen’e Armağan, Alkim Yayınevi, İstanbul 2003.
- [13.] PEKCANITEZ/ATALAY/ÖZKAN/ÖZEKES; “İcra Ve İflas Hukuku”, Yetkin Yayınevi, 3.Baskı, Ankara 2016.

- [14.] UMAR, Bilge; “Türk İcra İflas Hukukunda İptal Davası, Fakülteler Matbaası, 1963.
- [15.] ULUKAPI, Ömer; “İcra Ve İflas Hukuku”, Mimoza Yayınları, Konya 2007.
- [16.] UYAR, Talih; “İcra Ve İflas Hukukunda Aciz Halinde İken Yapılan Tasarruflardan Dolayı İptal”, İstanbul Barosu Dergisi, Mart-Nisan Sayısı, 2014.
- [17.] UYAR, Talih; “Takip Hukukunda Borç Ödemeden Aciz Vesikası” Tbb Dergisi, Sayı 70, 2007.
- [18.] UYAR, Talih; “Tasarrufun İptali Davalarının Konusu”, Tbb Dergisi, Sayı 78, 2008.
- [19.] ÜSTÜNDAĞ, Saim; “İflas Hukuku”, Yaylacılık Matbaa, İstanbul 2009.
- [20.] YILDIRIM, Kamil; “Tasarrufun İptali Davasının İşlevi Bakımından Aciz Belgesi İle İlişkisi Hakkında Düşünceler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 2009.